

NGƯỜI GIỮ HỒN NGHỀ ĐAN

LÊ CÔNG A

Chiếc gùi theo tiếng dân tộc có tên là “A chỏi”, là dụng cụ đựng hàng hóa, hoa màu để mang, vận chuyển từ nơi này sang nơi khác và phù hợp cho địa hình đường đồi, dốc của đồng bào dân tộc ít người sinh sống ở vùng rừng núi. Những năm gần đây, chiếc gùi ngày càng mai một dần, thay vào đó là túi lác, bao dây,... Hơn nữa, lớp người biết đan gùi còn rất ít bởi họ đã tuổi cao, già yếu. Để bảo tồn và gìn giữ nghề đan, ở bản miền núi Cửa Mọc thuộc xã Ngân Thủy, huyện Lệ Thủy, tỉnh Quảng Bình, có già làng Hồ Chí Trọng ở tuổi thập tuần đã kiên trì giữ lửa nghề truyền thống của dân tộc mình - nghề đan.

Để bài viết được đầy đủ và chi tiết về chiếc gùi, chiếc xe đạp Phụng Hoàng đã đồng hành cùng tôi từ trung tâm huyện Lệ Thủy lên các bản dân tộc Vân Kiều ở đại ngàn Trường Sơn, tôi may mắn gặp được già làng Hồ Chí Trọng. Trong câu chuyện về chiếc gùi, già làng vui vẻ nhận lời, ông cho biết: “Vật liệu chính để đan gùi là bằng mây (hay còn gọi là “mây xà quần” theo tiếng dân tộc), có rất nhiều loại mây: mây tắt, mây song, mây bột, mây tằm,... Chiếc gùi gồm có 3 phần là đáy, thân và miệng. Quanh thân gùi có 4 thanh gỗ từ đáy lên miệng làm cho gùi được cứng cáp hơn để khi mang không bị lệch. Gùi có rất nhiều loại, gùi đan thưa dùng để đựng củi, sắn, khoai, bắp quả,... Còn gùi to được đan kín dùng đựng thóc, gạo, muối,... Cái “Tà lét” cũng tựa như cái gùi nhưng phần thân ngắn và nhỏ hơn, được thiết kế làm hai ngăn dùng để đựng com và gạo, gùi này dùng cho cánh đàn ông để đi rừng. Cái “A-Rừa” cao

Già làng Hồ Chí Trọng được đồng bào Vân Kiều gọi “Người giữ hồn nghề đan”

Ảnh: L.C.A

khoảng 25cm, được đan kín, những người phụ nữ thường đeo trước bụng để tuốt lúa khi thu hoạch trên nương rẫy. Cái “Chuy” có bề ngang 12cm, cao 20cm dùng cho khi tría lúa, người phụ nữ sẽ đeo bên hông, trong chuy có thể đựng giống ngô, lúa,... Còn “Khách tà mồn” cũng là cái gùi nhưng là gùi loại nhỏ và rất độc đáo về mỹ thuật, được đan công phu, tỉ mỉ, trang trí những hoa văn mang hình tượng truyền thống của người Bru-Vân Kiều. Gùi này dành riêng cho phụ nữ để đựng quà như: rượu, trà, thuốc, kẹo bánh,... đi biếu cho anh, em, cha mẹ, thông gia,... trong các dịp lễ, Tết.

Theo lời của già làng Hồ Chí Trọng, thời gian để hoàn thành một sản phẩm sẽ tùy vào từng loại. Loại gùi để mang củi, sắn, khoai,... thì sẽ được đan bằng mây nước trong khoảng 2 - 3 ngày. Loại gùi đẹp có trang trí hoa văn sẽ mất khoảng vài tháng mới hoàn thành. Một cái gùi đan công phu bằng loại mây chắc bền có

thể sử dụng được nửa đời người (khoảng 30 - 40 năm). Khi không cần dùng tới, bà con treo trên giàn bếp, nhờ đó có màu cánh kiến, rất bền, không có mối mọt hay ẩm mốc,... Già làng còn cho biết thêm: “Việc khơi nguồn bảo tồn nghề đan là việc làm rất ý nghĩa, nó không chỉ lưu giữ truyền thống mà còn tránh nguy cơ thất truyền. Để góp phần nhỏ cho việc giữ gìn

truyền thống của dân tộc mình, sắp tới tôi sẽ bỏ công để tuyên truyền, thuyết phục lớp trẻ và truyền nghề cho họ”. Chia tay già làng, chúng tôi về xuôi mang theo hình ảnh già làng đáng kính cùng câu nói của cán bộ và Nhân dân, dành những lời kính trọng và biết ơn sâu sắc. Họ gọi già làng với cái tên trìu mến: “Người giữ hồn nghề đan” ■

NHÀ THỜ HỌ TRẦN Ở... (Tiếp theo trang 44)

thờ có những câu đối ngợi ca:

“Khai tắt giang sơn, công đức lưu quang vạn đại”;

“Chấn hưng sự nghiệp, cơ đồ không có thiên niên”.

“Hùng vương lập quốc, Nghĩa Lĩnh vọng sơn hà, bách tính đồng tâm xây Đại Việt”;
“Trần Tộc khai hương, An Mã xuyên Hạc Hải, chư gia cộng lực dựng Vạn Xuân”.

Nhà thờ họ Trần của làng cổ Vạn Toàn - Vạn Xuân là một di tích văn hóa vật thể mang nét đặc trưng kiến trúc cận đại giữa thế kỷ XIX ở khu vực Bình Trị Thiên. Nơi đây còn lưu giữ bộ gia phả chữ Hán viết năm 1888, tập các bài văn cúng bằng chữ Hán và các bức hoành phi khắc tạo từ mùa xuân năm 1900. Lời văn tế viết theo lối cổ văn biền ngẫu với văn phong uyên súc ca ngợi công đức tổ tiên và lòng tri ân của hậu duệ. Đây là 3 áng văn tế cổ lưu truyền và được bảo tồn nguyên vẹn. Cùng di sản vật thể nhà thờ họ Trần với cấu trúc tiêu biểu nhà thờ thời cận đại, bộ gia phả cổ, tập văn tế cổ và 3 bức hoành phi cổ còn lưu giữ nguyên vẹn là những di sản vật thể và phi vật thể vô cùng quý giá được bảo tồn. Đó là giữ gìn truyền thống uống nước nhớ nguồn, lưu truyền vạn đại thuần phong mỹ tục góp phần xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc.

Vạn Xuân, một vùng quê cổ tích với hàng trăm nhân vật của các dòng họ nổi danh nhiều

thời. Họ Trần có tướng chỉ huy quân Long Tiệp bảo vệ kinh đô sau là Bộ quân Đô tướng Trần Tùng, Cai cơ Duệ Lộc hầu Trần Văn Võ, Thứ đội trưởng Giang Sơn bá Trần Viết Giá, nguyên đặc tán Phụ quốc Thượng tướng quân, Cẩm y vệ Đô chỉ huy sứ tư bổn phủ khai phủ Toàn Võ hầu Trần Viết Cao, nguyên Hùng nghị hiệu uý, Cẩm y vệ, Chính đội trưởng Cường Thắng hầu Trần Viết Toán... Họ Nguyễn Hữu có Khai quốc công thần Thượng cấp Tiết chế trấn Thuận Hóa Tĩnh Quốc công Nguyễn Hữu Dật, Võ Quận công Nguyễn Hữu Hào, Khai quốc công thần Thượng cấp Vĩnh An hầu Nguyễn Hữu Cảnh... đều là những công hầu khanh tướng trưởng thành từ đất Vạn Toàn - Vạn Xuân. 15 nhà thờ, đình làng qua nhiều cuộc chiến tranh, qua thời gian nay còn lại nhà thờ buổi ban sơ của 2 dòng họ đông dân đầu làng là họ Trần, họ Ngô Đình, là những di tích văn hóa cổ, cận đại. Đến nay các dòng họ trong xã đã phục dựng lại các nhà thờ để thờ cúng tổ tiên.

Vấn đề đặt ra trong quá trình thực hiện “Xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc” là làm sao bảo vệ các di tích, giữ gìn văn hóa truyền thống.

Dòng tộc họ Trần trải 20 đời gắn bó với quê hương, hiến dâng cho đất nước qua các thời kỳ lịch sử để có cuộc sống tươi đẹp hôm nay. Giữ gìn các di tích văn hóa cổ là góp phần tạo vẻ đẹp văn hóa trên vùng quê giàu truyền thống ■